

Arnóti András

Mándy

A Népszínház utca és a Teleki tér sarkán széles a járda.

Gyerekkoromban meglehetősen forgalmas volt. Komfortosnak is mondhatnám. Idejét nagy részben az utcán töltő ember sokféle igényét elégítette ki. Rakodók, kofák, őstermelők és viszonteladók, fuvarosok és fuvarra várók, dolgukra igyekvő vagy dolguk végeztével elvonuló prostik, alkalmi munkába reménykedők, azt olykor finnyásan visszautasítók, zsebeikben aprópénzeket csörgető snóblizók, aszfalt fölé hajlongó snúrozók, alkalmi bírók térdén pénzben szkanderezők, erőművészek és balekok, akik mindig bele rohantak az előzőek ökleibe, mert önbecsülésük nagyobb volt, mint aktuális önismeretük, de volt olyan is, akit nem azért vertek meg, hanem egyszerűen azért, mert nem tudták, hogy az mit keres ott és/vagy a szóban forgó személy nem tudta ezt szabatosan és főleg szavahihetően elmondani. Esélye a helyzet megértésre csekély volt. Egyben viszont mindenki egyetértett: azért verik a másikat, hogy fájjon. És fáj is. Ám mindezek ellenére működött egyfajta sport-szerűség. Igaz, ehhez fel kellett ismerni és el kellett fogadni a hierarchiát, másfelől tiszteletben kellett tartani egy szabályt, amely elég egyértelmű volt: a földre kerülőt már nem bántjuk. A testgyakorlásnak e formája ott véget ért. És harag sincs. De volt elsősegély.

A Népszínház utca és Teleki tér sarkán bizonytalán láttam, láthattam, láthattam volna a járda mozgalmas szegletén álló Mándy Ivánt, de hát akkor még nem ismertem, irodalmi érdeklődésemet felülírta a commedia dell'arte lenyűgöző világa. Nagyanyám fegyverhordozójaként, cekkerekkel és kosarakkal terhelt napi piaci útjaink során, nem fedezhettem fel fehérek közt az európaiakat. Pedig akkor láthattam volna, hogy Mándy számára az volt a földi Paradicsom. A megfigyelés, a lét vegetatív burjánzásának nyomon követése nem szolgálat volt, hanem táplálék. A Teleki tér, Mátyás tér és Tisza Kálmán, később Köztársaság, ma II. János Pál pápáról elnevezett terek háromszögletési pontjai életmód és életforma modelljei voltak a 20. század bő első felének magyar, nagyvárosi valóságának.

Mint minden fiúnak, így Mándynak is volt egy, többnyire keservesen érlelődő, de mindenképpen egy önvizsgálattal folyamatosan párosuló apa-regénye. Mándy Gyula a szertelen bohém, az önmaga és családja számára bizonytalan egzisztencia, aki mellett fel lehetett hagyni többek között a tanulással is még az érettségi megszerzése előtt, ám valamennyi, az apaságra alkalmatlan tulajdonsága mellett, mint gyakorló, bár sikertelen író/újságíró egy valamivel, nagyvonalúan mondván apai örökséggel, a figyelés érzékenységgel és azt szépirodalmi formában megjelenítő tehetséggel meghatározta Mándy életét, aki – ha meglehetősen szerény körülmények között is, de – kiteljesedett boldogsággal oldódott fel írói világában. Keresztneve, az Iván is irodalmi ihletésű, az apa kedvenc szerzőjének, Turgenyevnek köszön-

hető. Mintha az Apák és fiúk regényes sorsa előre vetült volna a kávéházakban, kocsmákban, különböző szállodákban, focipályákon szerveződő csonka családban.

Aki nem végzett iskolákat, az sokféle utat jár be a munka világában. Így Mándy is változatos viszonyokat alakított ki a jövedelemszerzés különböző módozataival. Volt szerkesztő, alkalmi bedolgozó különböző művelődési intézményekben, sportújságíró, dramaturg, hivatásos mesélő gyerekeknek és felnőtteknek, azokon a helyeken, ahol érdekelték a hétköznapi embereket a hétköznapi történetek. Kórházakban, iskolákban, focipályák állóhelyein és egyéb közösségi színtereken. Jövedelemmel vagy csupán jóérzéssel. De – és ez munkásságának egyik elismeréseként - elnök úrnak is szólíthatták a Művészeti Akadémián, már a 90-es évek elején.

Hogyha nem a Teleki tér, akkor a távoli Belváros. Ott volt, ma úgy mondanánk, hogy a Petőfi Irodalmi Múzeum tőszomszédságában található egykori Darling presszó, a hely a barátokkal, pályatársakkal: Kálnoky Lászlóval, Határ Győzővel, Kormos Istvánnal és a többiekkel, akik hozzá hasonlóan, nem kívánt szereplői voltak a rendszernek az ötvenes évek első felében, azért hogy beszélgessenek arról, amit egyébként jó volna megírni. S ha nem a Darling, akkor a Képzőművészeti Főiskolával szemközt a Lukács cukrászda, az akkori Népköztársaság útján, amely szintén megszokott találkahely volt, nem kis mértékben nagyszerű süteményeinek köszönhetően. A legtöbb íróval ellentétben, Mándy tudott s írt is az íróasztal fiókjai számára, hogyha már nem jelenhettek meg nyomtatásban. És milyen szerencse ez az utókornak, hiszen azok később napvilágot láthattak.

A foci.

A Teleki tér környékén, mint megannyi helyén a Józsefvárosnak, a piac és a köré szerveződő társadalmi életnek volt egy másik meghatározó formája. A foci. Ez nem is sport volt. Életforma, ami valamikor utcai eseménynek számított. Egyik változata, a két járdaszegély és elrobogó autók közötti, úgynevezett egyérintő. Így neveztük. Söröskupak, kavics, rongylabda. Egyre megy. A kapufák az iskolatáskák. A grundon, lebontott, felrobbantott épületek üres telkein már labda is volt. Az már majdnem focipálya – gondolhattuk joggal, ahol már stabilabb kapufák álltak rendelkezésre. Gerendák, félmázsás kövek. Ilyesmi. De azért, igazi focipálya nem volt a Józsefvárosnak abban a szegletében. Legközelebb a Népligetben vagy a későbbi Orczy-kertben volt csak valódi, szabályosnak mondható pálya. Néha be lehetett lógni valamelyikbe. A Teleki tér környékén az utcai focinak volt kultúrája. Olykor kultusza. Ugyan nekünk még nem volt Minarikunk, ám a mámor, a szenvedély így is elragadott valamennyiünket. Függek voltunk. Hódoltunk neki. A foci, abban az időben multikulturális sűrítménnyé volt a világnak.

Ahogy a mozizásnak is hódoltunk. Igaz, a filmek, csak egyik okát adták a moziba járásnak. A többi egy érzés volt. Kimondhatatlan. Például egy lánnyal egymás mellett, kéz a kézben. Mondjuk. Sötétben, halkán, talán szavak nélkül, sokszor a filmet is érzékelve. Gyakran előfordult azonban, hogy a film okán mentünk moziba és akkor azt a filmet többször is megnéztük. volt, hogy folytatólagosan, egymás után. Csokonai, Nap, József Attila. Ezek voltak az elérhető mozik.

Mándy tizenkilenc éves, amikor megjelenik első publikációja és harminc, amikor önéletrajzi regényei, a Francia kulcs és még abban az évben a Huszonegyedik utca. Termékeny író volt, csaknem ötven kötete jelent meg.

1995-ben a vértanuk napján, október 6-án halt meg. Nem ment messzire. Sírja a Teleki térrel szemközt, lakásukkal átellenben, a Fiumei úti temetőben van.

Az 50-es évek végén a filmrendezők egy része is megtalálta Mándyt. Előbb, 1961-ben Várkonyi Zoltán készített filmet a Csutak és a szürke lóról, majd Dömölky János a Régi idők moziját 1973-ban, mint Mándy egyik kísérlete a gyermekkor nehezen felfogható apai életképeire, s ezzel szinte egy időben Sándor Pál, Mándynak A pálya szélén c. művéből a legendás, Régi idők focija című film. Merthogy „kell egy csapat”.

A Szalon decemberi számában, az 1918. december 23-án született Mándy Ivánra, egy novellájával emlékezünk.

2020. december

Mándy Iván (fotó: Fortepan / Hunyady József)